

Els

Kastanjes, kanonnen en bakenbomen.
Een activiteit vol met bomenverhalen, en een lekker ijsje.(6)

Mestkevers

Wat hebben mestkever met de melkweg?
En wat doet kunstlicht?(7)

Veren bij vogels

Dek, contour, dons, filo en tactiel, en wat is baardhaar?
(8)

Stuifzand, heide en vennen

Wat is een pionier?
Hoe ontstaat een ven eigenlijk?
Welke planten, dieren en insecten leven er?

Algemeen

COVERFOTO RAVENVENNEN - MARLO GODDING

Wat is het IVN?

Het Instituut Voor Natuur, educatie en duurzaamheid is een landelijke vereniging met plaatselijke afdelingen. IVN De Maasdorpen is een afdeling met als werkgebied gemeente Horst aan de Maas.

Wat wil het IVN?

Mens en natuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wij als IVN verbinden mensen en natuur. We laten jong en oud beleven hoe leuk, gezond én belangrijk natuur is. Op die manier dragen wij bij aan een duurzame samenleving, individuele gezondheid en het welzijn van iedereen.

Wat doet onze afdeling?

Onze afdeling richt zich op onderhoud van natuurgebieden, inventarisaties, educatie door middel van allerlei activiteiten zoals excursies, lezingen, cursussen, workshops, thema-avonden en natuurlessen op scholen.

Alle activiteiten van IVN De Maasdorpen zijn vrijwilligersactiviteiten. Veel leden zijn binnen de vereniging actief. Het hart van onze vereniging zijn onze werkgroepen, daarnaast zijn ook leden actief met natuurfotografie en studie van insecten.

Behalve werkgroepen zijn er twee commissies en kortlopende projecten. Heb je belangstelling? Neem contact op en sluit je aan! Ons verenigingslokaal is het Zoemhukske, Kasteellaan 3, Horst.

Hoe word je lid?

Geef je op via <https://www.ivn.nl/word-lid>, je wordt dan automatisch lid van de dichtstbijzijnde afdeling. Of meld je aan via <https://www.ivn.nl/afdeling/de-maasdorpen>

Wat kost een lidmaatschap?

De contributie bedraagt € 24,00 per jaar. Heb je een huisgenoot die lid wil worden? Die betaalt maar € 7,50. De contributie wordt geïnd door IVN Amsterdam via een machtiging met digitale factuur. Opzeggen? Een lidmaatschap kan je jaarlijks, vóór 1 juli opzeggen. Het lidmaatschap wordt precies 1 jaar na opzegging beëindigd.

Wat ontvang je als lid?

Je kunt gratis of met korting deelnemen aan cursussen en lezingen. Je ontvangt 6x per jaar ons verenigingsblad de Kwekker, 4x per jaar het tijdschrift Mens en Natuur én je krijgt 10% korting in de IVN webwinkel.

Contact?

Je kunt contact opnemen met ons via: iundemaasdorpen@gmail.com

Werkgroepen & Commissies

Activiteiten & Gidsen

Ton Hagens +31 6 143 91 402
tonhagens@home.nl

Plantenwerkgroep

Joke Bussemakers +31 77 46 732 64
jjp.bussemakers@hetnet.nl

Vogelwerkgroep

Jacques Driessen +31 77 38 285 10
jdrievn@xs4all.nl

Evenementencommissie

Dick Best +31 77 37 457 40
d-best@kpnmail.nl

VNel

Ton Wismans +31 77 46 737 20
wisma205@planet.nl

Bart Reintjes +31 6 284 95 503
lwgreintjes@ziggo.nl

Scholenwerkgroep +31 6 305 16 785
Cora Oostendorp cora@bourgonjon.nl

Scharrelkids/Jeugdwerkgroep

Robbert Heszen
robbert.heszen@gmail.com

Communicatie commissie/ComCom

Jacques Driessen +31 77 38 285 10
jdriessenivn@xs4all.nl

website: <https://www.ivn.nl/afdeling/ivn-de-maasdorpen>

Bestuur

Voorzitter & Secretaris

Cora Oostendorp cora@bourgonjon.nl
+31 77 32 700 26
+31 6 305 16 785

Penningmeester & Ledenadministratie

Koos Agricola koosagricola@home.nl
+31 77 32 700 13

Leden

Jos van Lin josvanlinivn@gmail.com
+31 77 46 78 200

Marlo Godding marlogoddingivn@gmail.com

Kwekker

IVN De Maasdorpen - September 2022

Voorwoord

Voor je ligt een nieuwe Kwekker. Deze verschijnt wat later en is ook dunner. Dat komt door die mooie lange zomer, waarin we zo veel mogelijk buiten waren en zo min mogelijk achter de computer zaten. Want buiten is toch de plek waar een IVNner wil zijn.

In dit nummer een interview met Miep Philipsen. Wat Miep allemaal deed en doet voor de vereniging kunt u hierin lezen. Ook is ze een enthousiaste fotografe. Veel van haar foto's worden gebruikt bij artikelen in de Kwekker.

Verder een interessant verhaal over vogelveren van Henny. Niet alleen de bouw komt aan bod maar ook de groei, de rui, de kleuren en de verschillende soorten veren. 'Kleren maken de man, veren maken de vogel' zegt Henny heel treffend.

Loop je vaak over de heide en wil je er meer over weten? Lees dan het artikel over stuifzand, heide en vennen. Hierna kijk je er vast met andere ogen naar tijdens je wandeling.

Wist je dat mestkevers de sterrenhemel gebruiken om te navigeren? Wist je dat je het beste nu nestkasten kunt ophangen?

En wat betreft de Scholenwerkgroep, die heeft de koppen weer eens bij elkaar gestoken tijdens een barbecue. Het was alweer drie jaar geleden dat ze dat voor het laatst deden.

Veel leesplezier!

Cora Oostendorp

Ijsvolgen foto Miep Philipsen

Inhoud

- 2 Algemene informatie
- 3 Voorwoord
- 4 Stuifzand, heide en vennen
- 6 Scholenwerkgroep BBQ
- 7 Veren bij vogels
- 9 40 jaar jubileum
- 10 Nestkasten ophangen
- 11 Castenrayse Vennen*
- 12 Het interview
- 14 Mestkevers en de Melkweg
- 15 Els
- 16 Vacatures
- 16 Activiteiten*
 - * activiteiten van IVN de Maasdorpen

Colofon

Cora Oostendorp - eindredactie
Marlo Godding - vormgeving

Redactieadres
ivndemaasdorpen@gmail.com

Interview

AUTEUR MARIJKE LUKKER-HIRSCH

Miep Philipsen-Keijsers.

Ze is een laatbloeiër, zegt Miep zelf. Vroeger thuis was er geen echte belangstelling voor de natuur. Ze kwam op haar 45e bij het IVN. Wim wilde er al eerder bij, zij niet: “ik moest er zelfs in eerste instantie niets van weten!” Het viel echter 200% mee. Als nieuweling werd ze door Riet Willemse erg gastvrij ontvangen. “Riet praatte met je en gaf je het gevoel dat je erbij hoorde. Maria van der Linden die in een IVN-stand stond, haalde me uiteindelijk over de streep. Ik ben nu 28 jaar lid.”

“Toen ik bij de Kwekker kwam maakte ik soms zelf foto’s bij de artikelen. Ik wilde toch wat meer met die foto’s doen en ben bij de fotoclub in Horst gegaan. Daar leerde ik veel. Ook volgde ik cursussen. Als natuurfotograaf ben ik geobsedeerd door wat ik zie in de zoeker en vergeet de instellingen. Dat is jammer want goed gebruik van de techniek levert veel betere foto’s op.”

Met natuurfotografie moet je geduld hebben, bijvoorbeeld een uur bij een fuut met een kleintje op haar rug gaan zitten en ondertussen het toestel instellen. Oh ja, en dan bekijk je de foto thuis en zie je er nog iets anders interessants op staan. En dan ga je weer terug! Door fotograferen leer je beter te kijken en je gaat vaak vroeg op pad.”

Ik meen dat je ook nog provinciaal actief bent geweest.

Ja ik zat bij de District Kader Vorming onder leiding van Sylvia Spierts. We organiseerden diverse bijeenkomsten voor verschillende events. Ik ben er 5 tot 7 jaar bij geweest.

Miep foto Sjaak van Wijlick

Waarom ben je ermee gestopt?

“Ik vind heel veel dingen leuk. Praktisch bezig zijn, maar ook organisatorisch. Ik moet mezelf afremmen. Ik vind dat als je in een IVN bezig bent dat je een groen hart moet hebben. Ik had dat aanvankelijk niet, nu wel. Je moet sowieso vrijwilligerswerk met je hart doen, het gaat niet alleen om besturen en regelen, hoewel dat wel moet gebeuren, maar je moet ook hart voor de zaak hebben.”

Bij de District Kader Vorming zaten mensen met veel passie voor de natuur. Ik zat er graag bij maar soms moet je zaken laten liggen. Een van de activiteiten was de inspiratiedag voor jeugdbegeleiders. Ik deed dit vanuit het district in Horst in het Zoemhukske.”

Jij en Wim zijn ook lid van het IVN Venray-Geystersen. Wim is daar ook gids.

Zijn er verschillen? “Ze hebben daar goede lezingen en activiteiten zoals op kamp bij de IJssel, een boottocht op de Markerwadden en een keer per jaar een boottocht op de Maas. En er wordt veel voor senioren gedaan. Er is ook een kinderkamp. Hier loopt het dit op dit moment niet meer zo goed met de werkgroepen. De actiefste werkgroepen zijn de VNeL en de Scholenwerkgroep. Hoe het met de Scharrelkids gaat weet ik niet.”

De Plantenwerkgroep heeft een wat populairder programma opgezet, elke 14 dagen gaat ze op een leuke locatie op onderzoek uit. Zo proberen we nieuwe leden te trekken. De actieve mensen van vroeger zoals Annie en Tjeu van de plantenwerkgroep kunnen helaas niet meer meedoen. De voorheen actieve mensen zijn oud. Aan de andere kant zit er nog genoeg ‘jong’ talent in ons IVN.

Hoe vind je dat de gemeente met de natuur omgaat?

Er zijn hier een stuk of tien natuurgebieden. Veel mensen weten niet dat er zulke prachtige natuurgebieden om de hoek liggen. Bijvoorbeeld de Castenrayse Vennen. “Ik snap het beleid niet, al die kassen bij De Brommér! Of weiden met alleen Engels raaigras. Dat is toch geen natuur. En dan die verdozing. Allemaal Follow the Money. Ik word er zo triest van.”

Wat deed jij voordat je bij het IVN en in ander vrijwilligerswerk actief werd?

“Ik ben in Venray opgeleid tot verpleegkundige, daarna heb ik in Venlo gewerkt en weer later in Horst. Toen daar het ziekenhuis werd opgeheven heb ik nog bij de ambulancedienst gewerkt en in het verpleeghuis. Later heb ik het huiskamerproject in het ziekenhuis Venray opgezet. Toen dat gestopt werd vanwege bezuinigingen ben ik de wijkverpleging ingegaan. Na zeven jaar ik ben gestopt.”

“Binnen het IVN heb ik veel verschillende dingen gedaan. Indertijd heb ik de website opgezet met Peter Hammer en later ben ik daarmee doorgedaan met Jacques Driessen. Presentatie is belangrijk. Daarom hebben Koos Agricola en ik de Kwekker opgezet en tien jaar gemaakt. De fotogroep was ook een leuk project.”

Het leukste project vond ik het zichtbaar maken van het IVN, zodat de mensen van het IVN door hun kledij herkenbaar zijn. Het hesje van de gids maakt duidelijk dat er niet zomaar iemand met een groep op stap is maar een IVN-natuurguide. De werkers van de VNeL-groep hebben kleding met het SBB-embleem zodat voorbijgangers weten dat ze hard aan het werk zijn voor de natuur onder de vlag van Staatsbosbeheer.

De leukste activiteit vind ik nog steeds 'de Blauwe Waterdag'. Ik zat in de werkgroep die dit onder leiding van Koos Agricola heeft georganiseerd. Alle groene clubs uit Horst presenteren zich rond het water in de Kasteelse Bossen. Koos zorgde indertijd voor een goede PR naar scholen en kranten. Er kwamen 1500 belangstellenden. Elke werkgroep deed mee. Er waren goede contacten met organisaties zoals het Horster Landschap, Natuur en Milieu en Staatsbosbeheer. Dat zou nog eens een keertje dunnetjes over gedaan kunnen worden."

Hoe zou het IVN zich verder moeten ontwikkelen, vind je?

"Ik denk een gevarieerd programma met een goeie PR. Misschien een meer 'vrouwelijk' programma, zoals ik ervaar bij het IVN Venray-Geysteren, bijvoorbeeld een stilwandeling. In elk geval meer zichtbaarheid. Ook zou er weer meer gezelligheid mogen komen en ook goede lezingen. Het is vaak pijnlijk voor de sprekers dat er soms maar tien geïnteresseerden zijn. In Venray-Geysteren zijn dat er minimaal 30." Miep bekent dat zijzelf niet naar de lezing over 't Sohr is geweest.

In de Coronaperiode heeft Miep vanuit de ComCom een Facebookaccount opgezet. "Er waren natuurlijk geen activiteiten maar het was wel belangrijk om te laten weten dat het IVN nog bestond. Het is de bedoeling dat er minimaal één keer per week drie berichtjes komen: weetjes over planten, vogels en insecten.

Peter van der Nies is een trouwe schrijver over vogels en Piet Segers schrijft over insecten. De activiteiten van het IVN zoals de wandelingen, de fietstochten en de lezingen worden óók op Facebook en sinds kort ook op Instagram gezet. We hebben 400 volgers. Sinds het laatste 'weetje' zijn er 20 bij gekomen en is het 28 keer gedeeld. Ook zijn er steeds nieuwe mensen die het liken.

Was vroeger alles beter?

'Het IVN voelde meer als een familie toen het nog in Grubbenvorst zat. Het was een hechte groep. Dat familiegevoel is er nog wel bij de VNeL.

Heb je nog ideeën voor het IVN?

Misschien een groencursus voor mensen die nog weinig van de natuur afweten. Niet alle mensen hoeven gids te worden. Het zou ook leuk zijn als er een soort reünie van oud leden zou komen.

In welk natuurgebied loop je het liefst?

Vroeger het Schuitwater maar tegenwoordig in 't Sohr. Schitterend.
Er zit van alles!

Miep foto Ilse Hagens

AUTEUR & FOTO'S THEO VAN DER LEER

Als welkom kregen we allemaal een Kastanje van Els. We ontmoetten Els zoals afgesproken op de parking aan de drukke St. Elizabethstraat aan de rand van het centrum van het eeuwenoude stadje Grave.

Els is onze gids voor een bomenwandeling door het pittoreske plaatsje aan de Maas. "De Kastanje heeft een geneeskrachtige werking tegen reuma en jicht" zei ze. Een mooie opening van wat later bleek een goed voorbereide tocht langs de monumentale bomen in de directe omgeving. Els is verbonden aan de lokale IVN afdeling waar wij te gast mochten zijn.

Na een hartelijke kennismaking nam Els ons weldra mee langs een keur aan imposante bomen: de honderddriedertig jaar oude Sequoiadendron giganteum, een rij uitgegroeide Haagbeuken langs de oude haven, een Veugelnoot met eerbiedwaardige afmetingen en nog veel meer.

Platanen, de Rode beuken rondom een oude kloosterbegraafplaats, de Noorse esdoorn; bij elke boom wist Els de bijzonderheden te vertellen. Grappige anekdotes wisselden zich af met uitleg over hoe waardevol de boom zijn functie vervult in het ecosysteem. Niet voor niets is Els lid van de lokale floragroep. Zo noemen ze daar een plantenwerkgroep.

Eenmaal op de Maaskade aangekomen zagen we de oude kanonnen die dienden om de vesting te verdedigen. Verder een oude poort die de plaats aan de oever markeert waar handelswaar aan land werd gebracht, die op diverse marktjes in de stad werd verkocht. We hadden een mooi uitzicht op de rivier met aan beide zijden de bakenbomen.

"Bakenbomen fungeerden bij hoogwater en in bochten als begeleiders van de scheepvaart", vertelde ze. De bomen geven een duidelijke markering van de vaarweg. "Het zijn bomen die zich met hun wortels prettig voelen in een natte omgeving" vervolgde Els "zoals Populieren en Elzen....."

Even was ik afgeleid. In een fractie van een seconde kwam er een associatie bij mij op en stil glimlachend schreef ik op mijn notitieblokje: "Els, de Els als baken en begeleider voor de scheepvaart; Els als begeleider en gids van een fantastische wandeling" Els, bedankt!

We sloten de middag af met een lekker kopje koffie en een heerlijk ijsje op een terrasje op de gezellige markt van Grave-aan-de-Maas.

Mestkevers & de Melkweg

AUTEUR & FOTO CORA OOSTENDORP

Mestkevers maken van dierlijke uitwerpselen een mestballetje dat ze in een rechte lijn weggrollen. Op een veilige plek wordt het mestballetje in mul zand begraven. Later wordt het opgegeten of er worden eitjes in gelegd. Als een mestkever onderweg tegen een andere mestkever botst, wordt er vaak hevig gevochten waarbij ze over elkaar heen rollen of elkaar in de lucht gooien. Na het gevecht moeten ze dan hun richting weer bepalen.

In 2009 deden wetenschappers een verbazingwekkende ontdekking. Mestkevers die 's nachts actief zijn, zoals de Afrikaanse *Scarabaeus satyrus*, kunnen hun richting bepalen door te kijken naar de Melkweg. Hoewel hun samengestelde ogen geen afzonderlijke sterren kunnen onderscheiden, zien ze wel de Melkweg als een streep in de lucht. Op dit moment zijn mestkevers de enige dieren die we kennen die de Melkweg gebruiken voor hun oriëntatie, volgens wetenschapper James Foster van de universiteit van Konstanz in Duitsland.

Overdag gebruiken Mestkevers zonlicht om hun richting te bepalen. Ze kunnen de polarisatie hiervan in de lucht herkennen, zelfs al zien ze maar een klein stukje van de hemel. Ook 's nachts gebruiken ze dezelfde truc. De mestkevers kunnen zelfs de polarisatie van maanlicht zien, hoewel dit veel zwakker is dan dat van de zon.

Om er achter te komen hoe mestkevers navigeren als er 's nachts geen maan is, onderzocht men het gedrag van

deze dieren in het planetarium van de universiteit van Witwatersrand in Johannesburg, in Zuid Afrika. Ze projecteerden de Melkweg op het plafond van het planetarium en ontdekten dat de mestkevers dit zagen en gebruikten om te navigeren.

Sindsdien is er veel onderzoek verricht naar het navigerende vermogen van mestkevers. James Foster bouwde een speciaal planetarium hiervoor. Hij gebruikt LED licht om de Melkweg na te bootsen. In 2017 ontdekten ze dat de mestkevers zelfs de verschillende uiteinden van de Melkweg van elkaar konden onderscheiden. Ook onderzochten ze de invloed van stoorlicht zoals de verlichting in steden.

Uit hun publicatie van 2021 bleek dat de mestkevers de Melkweg niet meer als kompas gebruiken als er helder kunstlicht van sportvelden of verlichte gebouwen in de buurt waren. De mestkevers rolden hun mestballetjes naar de felle lichten en kwamen zo in een omgeving met tegels en asfalt waar ze hun mestballetjes niet konden begraven.

De wetenschappers denken dat de mestkevers niet de enige dieren zijn die de Melkweg gebruiken voor hun oriëntatie. Er zijn waarschijnlijk duizenden diersoorten die naar de hemel met zijn sterren kijken. En ze worden gestoord door ieder kunstlicht, van een simpel lampje tot satellieten.

Bron: theconversation.com

Veren bij vogels

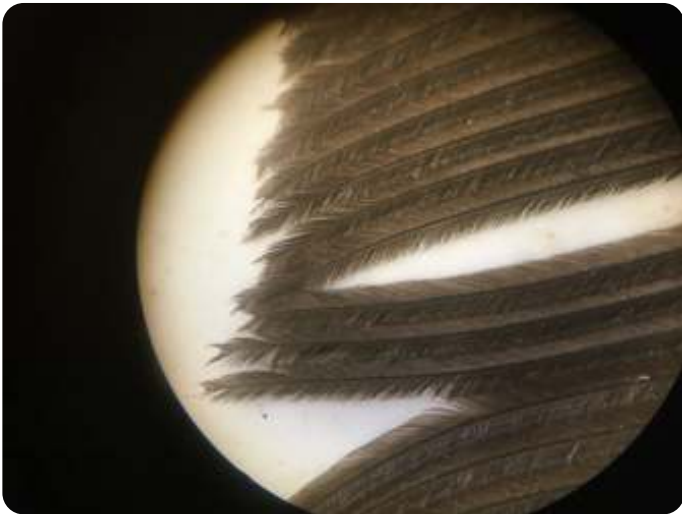
AUTEUR HENNY GROULS

Kleren maken de man, veren de vogel.

Veren zijn kenmerkend voor vogels. Geen veren? Geen vogel! Vogels hebben veren om te kunnen vliegen, om het lichaam op temperatuur te houden én om mee te pronken.

Hoe groeit een veer

Veren bestaan grotendeels uit keratine, een eiwit, dat ook het hoofdbestanddeel is van nagels, schubben en haren. Veren groeien vanuit uitsteeksels in de huid. Zodra een veer de juiste afmeting heeft bereikt wordt de bloedtoevoer afgesloten en stopt de groei. De veer is nu dood materiaal. Nagels en haren blijven groeien, maar om goed te kunnen vliegen moeten de volgroeide veren altijd dezelfde afmetingen hebben. Ze zijn spreekwoordelijk licht van gewicht.

1. Baardharen foto Cora Oostendorp

Bouw

Een veer bestaat uit een holle schacht. Aan weerszijden daarvan staan baarden, die opgebouwd zijn uit parallel liggende baardharen. Deze **baardharen (1)** zijn voorzien van haakjes, die in de naastgelegen baardhaar haken. Zo vormen ze een gesloten en zeer sterk geheel dat de vlag wordt genoemd. Zijn de baardharen, door een ongelukje bijvoorbeeld, van elkaar getrokken, dan kunnen ze op klittenbandmanier weer in elkaar gehaakt worden. Een vogel die zijn verenpak in orde maakt (20% van zijn dagbesteding) haalt de veer een keer door de snavel en klaar is....ie.

Heel lang geleden

Vogels stammen af van de dinosaurïers. Deze dieren hadden kenmerken van vogels en van reptielen. Daarom werd tot in de jaren '80 van de vorige eeuw gedacht dat vogels uit de reptielen zijn geëvolueerd. Maar de dino's ontwikkelden al veren, al konden ze er aanvankelijk niet mee vliegen. Ze dienden dus alleen voor lichaamsbedekking; isolatie dus. 'Pas' zo'n 150 miljoen jaar geleden kozen de eerste dino's het luchtruim. Nu bedraagt het aantal vogelsoorten op de wereld circa 10 000, met in totaal zo'n 50 miljard exemplaren.

2. Donsveertje foto Henny Grouls

Soorten veren

Veren hebben meer functies dan de beharing bij zoogdieren, en we kunnen ze dan ook naar functie onderverdelen. Het uiterlijk van de vogel wordt voor een belangrijk deel bepaald door de contourveren. Dat zijn de veren die we zien en daarmee het uiterlijk van de vogel voor een groot deel bepalen. Er zijn kleine en grote contourveren.

De kleine contourveren zijn de dekveren die het lichaam van de vogel bedekken. Deze zijn dakpansgewijs over het lichaam geplaatst en vormen een gestroomlijnd geheel met zo min mogelijk luchtweerstand tijdens het vliegen. Dit verendek is ook waterafstotend, zodat een regenbui probleemloos verwerkt kan worden. Zwemvogels maken hun verenkleed met vet uit een klier op de stuit zelfs helemaal waterdicht.

(Aalscholvers doen dat overigens niet. Zij laten hun verenpak helemaal nat worden om beter onder water te kunnen zwemmen. Zij laten, na een duik, hun veren met gespreide vleugels drogen.) De grote contourveren ofwel de pennen (daar schreef men vroeger mee) zitten in de vleugels en de staart. Zij vormen het vlieg- het draag- en het stuurvermogen in de lucht.

3. Dekveren met dons foto Henny Grouls

Tussen huid en de dekveren zit **dons (2)**. Dit zijn wollige en volumineuze veren. De donsveren zijn zo pluizig omdat de baarddraden niet in elkaar haken. Ook **het begin van de dekveren, dat deel dat tussen de dons zit, bestaat uit dons (3)**.

Zo bestaat de lichaamsbedekking van een vogel uit een laag dons met daaroverheen een gesloten laag dekveren. Dit is een pakket dat de vogel droog en warm houdt. Op koude dagen kan de vogel de isolerende werking van het dons vergroten door de dekveren op te zetten en zo de hoeveelheid stilstaande lucht in de dons en daarmee de isolatie, te vergroten.

Gevoeligheid

Veren zijn, zoals gezegd, dood materiaal en kunnen aanraking niet waarnemen. Toch voelt de vogel het als hij aangeraakt wordt. Verborgen in het verenpakket zitten heel dunne veertjes die in de huid verbonden zijn met een tastzenuw, waardoor aanraking voelbaar wordt. De meeste van deze 'tactiele' veren zitten in de nekstreek. Daar kan de vogel zelf niet bij, maar spelen een belangrijke rol als twee partners elkaar liefkozen. (zie artikel *Kwekker no.4 van 2021*)

4. Blauwe reiger foto Henny Grouls

Noem het geen sierveren

Sommige vogels hebben veren die veel op haren lijken: filo-pluimveren. Ze zien er uit als een lange steel, met daarop enkele uitsteeksels. Onder andere de **reigerachtigen (4&5)** hebben deze veren. Over de functie bestaat geen duidelijkheid, maar een goede ontwikkeling ervan duidt op een goede gezondheid en kan belangrijk zijn bij de paarvorming. Bij reigers gaan de uiteinden van deze veren over in een poeder, dat door de vogel gebruikt wordt bij het poetsen van het verenpakket. Sommigen noemen het sierveren, maar die term is misplaatst, want vogels versieren zich niet. 'Sierveren' stonden vroeger op de hoeden van deftige dames en tegenwoordig nog op de muts van Prins Carnaval.

5. Grote zilverreiger foto Mariet Verbeek

Ze maken het bont

De kleur van de contourveren is natuurlijk mede bepalend voor het uiterlijk van de vogel. Vogels kunnen alle denkbare kleuren en kleurschakeringen hebben. De meeste kleuren worden bepaald door pigmenten. Melaninepigmenten zorgen voor de kleuren van okergeel via bruin tot zwart. Caroteenpigmenten voor rood en helder geel. Blauw en (ultra)violet zijn structuurkleuren. Deze ontstaan door reflectie uit de dunne structuurlagen in 'blauwe veren'. **Blauwborst (6)** (Opmerking: mensen kunnen ultraviolet niet zien, maar vogels kunnen dat wel waarnemen.)

Kleur is belangrijk bij vogels. De kleur van het verenpak zegt veel over de conditie en dat is van groot belang bij de paarvorming aan het begin van een broedseizoen. Er is een innerlijke drang om de beste genen aan het nageslacht door te geven. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de meest uitgesproken kleuren, het prachtkleed genoemd, aan het begin van de broedtijd tevoorschijn komt.

De kleuren van een vogel zijn erfelijk. Maar toch hebben niet alle vogels binnen een soort dezelfde kleur(en). Kerkuilen komen voor in vrijwel wit, bruin en zelfs bijna zwart. De Buizerd komt ook voor van bruin tot groten-deels wit. Flamingo's zijn van nature wit, maar worden roze door het eten van algen en kleine kreeftjes.

Nieuwe veren

Maar de veer is kwetsbaar. Hij slijt, wordt vaak belaagd door parasieten en moet weer en wind doorstaan. Het verenpak wordt dan ook elk jaar vervangen; dat wordt de rui genoemd. Na de stressvolle broedtijd heeft het verenpak veel geleden. Dat is voor de meeste vogels dan ook een tijd om te ruïen. In de maanden juli en augustus zijn dan ook overal uitgevallen veren te vinden. Het moet in ieder geval vóór de winter gebeuren, zowel bij de standvogels als bij de wegtrekkende soorten.

De rui vindt meestal geleidelijk plaats, zodat de vogels kunnen blijven vliegen. Maar veel eenden doen het anders, zij ruïen hun pennen allemaal tegelijk en kunnen dan enkele weken niet meer vliegen. Dat probleem lossen ze op door op open water te blijven. De roofvogels doen het nog anders. Zij ruïen gespreid over het hele jaar. Ze moeten het hele jaar door optimaal kunnen jagen. Zij hebben geen 'zomerkleed' en 'winterkleed'.

Zomerkleed, winterkleed

Met het verenpakket na de rui moeten de vogels de winter doorkomen; degelijkheid, kwaliteit is dan van belang. In het voorjaar komen andere dingen aan de orde; zoals paarvorming en balts ter voorbereiding van het broedseizoen. Dan moeten de vogels er op hun mooist uitzien. Dan zijn ze getooid in het zogenaamde 'prachtkleed'. De kleuren zijn dan veel helderder en vaak ook anders. Sommige vogels ruïen voor het broedseizoen een tweede keer. Bij ander vogels slijten de topjes van de veren en komen zo geleidelijk aan in hun prachtkleed. Een **Spreeuw (7)** in winterkleed zit vol witte spikkels op een donker verenpak. Maar in prachtkleed is hij metaal-glanzend zwart.

7. Spreeuw foto Jos van Lin

In de winter heeft de Kokmeeuw een witte kop met een donkere vlek op de wangen; net een koptelefoon. In het voorjaar zie je geleidelijk donkere verkleuringen in de witte delen van de kop om nog later te pronken met een diepbruin 'gezicht'.

Kort gezegd: het prachtkleed bij vogels is meestal geen nieuw verenkleed, maar een winterkleed met sleet.

40 jaar

We hebben jubileum!

Komend jaar in 2023 bestaat onze afdeling 40 jaar, wie wil meedenken over een feestelijk invulling van dit heugelijke feit?

Mail dan even naar het bestuur, dan kunnen we er samen wat leuks van maken!

Mail ons via iundemaasdorpen@gmail.com :)

6. Blauwborst foto Mariet Verbeek

Nestkasten ophangen

AUTEUR MART PEETERS

September en oktober zijn goede maanden om nieuwe nestkasten op te hangen. Vogels kunnen er al aan wennen en de kast gebruiken als slaapplek. Voor een woonhuis van mensen hangt de waarde van het huis hangt af van drie dingen, locatie, locatie, locatie. Dit geldt ook voor nestkasten. Een eenvoudige nestkast op een goede plek heeft meer kans om bewoond te worden dan een fantastische nestkast op een ongeschikte plaatst.

Tips om jouw nestkast goed op te hangen:

- 1 Hang de nestkast op een rustige plek, zodat de vogels zich veilig voelen en naar binnen durven. Dus niet direct langs het terras, als je daar in het voorjaar zelf zit.
- 2 Niet in de volle zon, dus niet liever op het zuiden.
- 3 Beschut tegen de wind. De vliegopening kan het beste op het noordoosten zijn gericht, want de wind komt in Nederland vaak uit het zuidwesten.
- 4 Een vrije en veilige aanvliegopening is belangrijk. Geen takken direct voor de vliegopening.
- 5 Uit de buurt van katten. Gaas om de boom en katten uit de buurt houden.
- 6 Vogels van dezelfde soort wonen het liefst minstens tien meter uit elkaar. Voor vogels van verschillende soorten, zoals koolmees en pimpelmees, kunnen de kasten een meter of drie uit elkaar hangen.
- 7 Koloniebroeders wonen wel weer graag in groepen. De nesten voor mussen, spreeuwen en zwaluwen kunnen daarom dichterbij elkaar hangen.
- 8 Hang de nestkasten stevig op, zodat ze niet kunnen gaan slingeren of vallen.
- 9 Hang de kast minimaal twee meter hoog.

En ... maak de kast elk jaar in september of oktober schoon. Met kokend water. Trek zelf keukenhandschoenen aan, want heel schoon zal het niet zijn.

Bron Vogelbescherming Nederland.

Castenrayse Vennen Lezing & Excursie

Lezing
Maandag 7 november
't Zoemhukske
Kasteelse BossenHorst
Meer informatie staat op de website

Excursie
Zondag 13 november 2022
Castenrayse Vennen
Meer informatie staat op onze website

Het natuurreservaat De Castenrayse Vennen is sinds de Ruilverkaveling 'Lollebeek' in 1969 eigendom van Staatsbosbeheer. In het verleden werd in het gebied turf gestoken en turfslijk gebaggerd. Ook haalde men er 'schânse' om de sopketel mee te stoken. De takkenbossen werden eveneens verkocht aan bakkers uit de regio Horst/Venray.

Zij stookten er hun ovens mee heet.

Het gebied kent enkele bijzondere planten, zoals de slangenwortel, de wateraardbei en de koningsvaren. Bij de meesten blijft het gebied echter in herinnering als schaatswater. Honderden schaatsliefhebbers uit de gehele regio togen op winterse dagen naar de prachtige ijsbanen.

Bij de uitvoering van de ruilverkaveling in circa 1965 werd de Lollebeek gekanaliseerd en uitgediept, waardoor de waterstand dramatisch zakte. Het gebied begon langzaam maar zeker te verlanden en de ingreep had verstrekkende gevolgen voor het natuurgebied.

In september 2021 werd begonnen aan een reconstructie van de Lollebeek die door het gebied stroomt. Het doel

was het waterpeil in de vennen te verhogen en dat is gelukt. Het water staat weer hoog en niet alleen regenwater, maar ook kwelwater voedt de vennen weer. Een geïntegreerd onderdeel van het hele Maasgaardproject is het herstel van het voormalige schaatsven. Dat wordt tot een meter diep uitgebaggerd, zodat weer een open water ontstaat.

In 1997 werd in het gebied een prachtige wandelroute aangelegd, die grotendeels leidt over oude houtwallen en veenbanen. Het is een natuurlijke en avontuurlijke route die minder geschikt is voor mensen die niet goed ter been zijn.

Tijdens de wandeling moeten weleens obstakels als omgevallen bomen overwonnen worden. Bepaalde delen van de route kunnen ook erg drassig zijn, zodat het dragen van laarzen sterk aan te bevelen is. Maar de route kent weergaloos mooie plekken en voert onder meer door een hoger gelegen schraal grasland en langs de gereconstrueerde Lollebeek.

Jan Strijbos verzorgt de lezing en de excursie, bel voor meer informatie Bea Geurts +31(0)77 39 873 23.

Stuifzand, heide en vennen

AUTEUR CORA OOSTENDORP

Stuifzand, heide en vennen horen bij elkaar en gaan in elkaar over. Als de bodem bijna helemaal begroeid is met struikheide, spreekt men van droge heide. Op een plek waar voedselarm regenwater stagneert, spreekt men van een vennetje.

De overgang wordt gevormd door natte heide die uit **dopheideplanten** bestaat. Bestaat de ondergrond uit kaal zand met hier en daar wat begroeiing, dan spreekt men van stuifzand.

Dopheide foto Cora Oostendorp

Ontstaan

Vermoedelijk zijn natuurlijke heidevelden na de laatste ijstijd ontstaan op de toenmalige toendra. Doordat het klimaat warmer werd, konden ook bomen zich hier gaan vestigen. Eerst berken, later dennen en uiteindelijk loofbomen.

Op plaatsen waar de ondergrond te voedselarm en te droog was voor bossen, bleven echter resten van heidevelden over. Rond het jaar 1000 hebben de heidevelden zich sterk kunnen uitgebreid door het kappen van bossen.

De ontboste grond werd eerst gebruikt voor landbouw. Was de grond te arm geworden dan mocht het vee er nog een paar jaar grazen. Uiteindelijk liet men de grond aan zijn lot over en op de verarmde bodem ontwikkelde zich een heideveld. Tot de Middeleeuwen bleef men bossen kappen en breidden de heidevelden zich steeds meer uit. In de jaren daarna, werd de heide regelmatig afgeplagd. Men gebruikte de plaggen voor mest en soms voor primitieve woningen (plaggenhutten).

Door het afplaggen, het intensief laten begrazen en het branden van de heidevelden, kwam op steeds meer plaatsen de ondergrond bloot te liggen. De wind verplaatste het zand waardoor heidevelden, akkers en zelfs hele nederzettingen ondergestoven raakten. Pas rond 1900 kwam hieraan een einde door de stuifzanden voor een groot deel te beplanten met dennenbomen. Dit was de eerste bezigheid van Staatsbosbeheer.

Bodem en klimaat

Op de stuifzanden bestaat de bodem vrijwel uitsluitend uit zand. Dit bevat geen kalkdeeltjes zoals in de duinen en aan het strand. Vlak boven het zand heerst een extreem microklimaat. Waar de zon vrijwel loodrecht op het oppervlak kan vallen, kan de temperatuur oplopen tot wel 70° C. 's Nachts kan het sterk afkoelen. De luchtvochtigheid is laag omdat het zand weinig water vasthoudt. Waar heide groeit, kan zich humus ophopen. Omdat de zandige ondergrond echter weinig water vasthoudt, spoelen veel voedingsstoffen naar diepere lagen en blijft de bodem voedselarm.

Planten

Op het droge, stuivende zand groeien pioniers zoals Zandzegge. In het verleden heeft men wel eens geprobeerd hier helm aan te planten maar deze plant is nooit goed aangeslagen, vermoedelijk door gebrek aan kalk. Op luwe plekjes groeien Heidespurrie, Buntgras en Struisgras. Ze leggen het zand vast met hun wortels. Deze planten veroorzaken een microklimaat waar weer andere soorten van profiteren zoals Ruig haarmos. Waar het zand niet meer beweegt, kunnen korstmossen zich vestigen. Op meer voedselrijke plekken groeien op het vastgelegde stuifzand soorten als Wilde tijm, Zandblauwtje en Muizenoor. Waar grondwater dichterbij de oppervlakte komt, groeit veel **Pijpenstrootje**.

Pijpenstrootje foto Cora Oostendorp

De begroeide stuifzanden gaan geleidelijk over in droge heidevelden met Struikheide. Op voedselarme grond groeien behalve deze soort voornamelijk mossen en korstmossen. Levermossen komen voor waar het microklimaat vochtig is. Tussen de heidestruiken, op plekken waar de bodem voedselrijker is, groeien soorten als Brem, Stekelbrem en **Tormentil**. Op sommige plekken is het vochtiger omdat het regenwater stagneert op een ondoordringbare laag in de bodem. Hier gaat de Struikheide-begroeiing over in Dopheide met Pijpenstrootje.

Tormentil foto Cora Oostendorp

Waar het water blijft staan, vormt zich een voedselarm ven.

Ven foto Cora Oostendorp

Hoe dichter men bij het ven komt, des te natter is de bodem. Er groeien hier veenmossen, Veenpluis, Klokjesgentiaan en Snavelbies. Aan de waterrand komen soorten voor als Waternavel, diverse soorten veenmos en Zonnedauw. Als **veenmos** zich ophoopt kan het open water van het vennetje verdwijnen en een hoogveen ontstaan. Dit type veen is voor zijn watervoorziening geheel afhankelijk van voedselarm regenwater. Een bijzondere plant van de heidevelden is nog de **Jeneverbes**. Deze struik komt voor op droge, zure, humusarme grond. Hij is helaas zeldzaam geworden.

Veenmos met waternavel foto Cora Oostendorp

Dieren

Op de heide is weinig voedsel en er zijn grote schommelingen in het microklimaat. Dit geldt vooral op het stuifzand. Er zijn dan ook weinig dieren op de heide maar die er zijn, zijn specifiek voor dit milieu. Over het algemeen is

Jeneverbessen foto Cora Oostendorp

het op de heide warmer dan ergens anders door de droge zandgrond. We komen dan ook warmteminnende reptielen tegen als Zandhagedis, Levendbarende hagedis, Hazelworm, Adder en Gladde slang. Ook insecten houden van warmte zoals sprinkhanen, zandloopkevers, Mierenleeuw en Graafwesp. Sommige insecten zijn gespecialiseerd in het eten van één soort plant zoals het Heidehaantje en **Heideblauwtje**.

Heideblauwtje foto Marlo Godding

Ze voeden zich uitsluitend met struikheide. Heikkickers treffen we aan waar het vochtiger is. In de vennen leven muggenlarven, keverlarven en libellenlarven. Vissen komen hier meestal niet voor. Van de vogels komen enkele soorten uitsluitend op de heide voor en zijn daardoor zeldzaam. Dit zijn met name de Duinpieper, Klaapekster en Wulp. Haas, Konijn, muizen en Vos zijn de belangrijkste wilde zoogdieren die op de heide kunnen voorkomen.

Inloed van de mens

Al van oudsher is de heide door de mens beïnvloed. Vroeger veroorzaakte dit een toename van de heidevelden, tegenwoordig nemen deze sterk in aantal af. Een van de oorzaken hiervan is luchtvervuiling.

Vervuilde lucht voert zure regen met voedingsstoffen aan. De zure regen maakt de bodem zuurder dan die was waardoor plantensoorten verdwijnen. De toename van met name stikstofverbindingen uit de lucht heeft veel specifieke plantensoorten en daardoor ook diersoorten doen verdwijnen en het aantal grassen doen toenemen.

Ook in vennen is de invloed groot. Deze zijn voor hun wattertoevoer uitsluitend afhankelijk van regenwater en een verandering in de samenstelling hiervan heeft bepaalde planten uiterst zeldzaam doen worden. Wat er voor in de plaats is gekomen zijn planten die meer voedsel nodig hebben zoals grassen: vooral Pijpenstrootje en Bochtige smele nemen toe ten koste van de heideplanten en korstmossen.

Een andere oorzaak van de afname van heidevelden is de opslag van bomen waardoor er een bos dreigt te ontstaan. Omdat er vrijwel geen schapen meer grazen, wordt de opslag niet meer weggegeten. Ook recreatie speelt een rol. De kwetsbare planten, met name van de oevers van de vennen, worden vertrapt en de bodem verdicht. De dunne laag korstmossen op het stuifzand, wordt beschadigd door paarden, voertuigen en betreding.

Men herstelt de heidevelden door ze te laten begrazen door runderen en schapen en door vergraste delen mechanisch af te plagen waardoor de voedselarme ondergrond weer boven komt. Vervuilde vennen worden schoongemaakt door de voedselrijke bodem af te krabben. In de nieuwe ondergrond blijken vaak zaden van verdwenen soorten aanwezig te zijn en deze gaan weer kiemen.

Scholenwerkgroep BBQ

AUTEUR CORA OOSTENDORP

Op maandag 22 augustus kwamen de leden van de Scholenwerkgroep bijeen in de tuin van Paul en Cora voor een feestelijke barbecue.

Vroeger was dit de traditionele afsluiting van het schooljaar. Maar helaas was dit de laatste twee jaar niet doorgegaan. Gelukkig kon het nu wel.

Op Marijke na, was iedereen aanwezig. Het was prachtig weer.

Vincent, de kleinzoon van Cora en Paul, en zijn vrienden Brian en Jurre hielpen mee. Zij zorgden ervoor dat alles op tijd klaar stond, dat het vlees en de vis prima bereid werden en dat na afloop alles netjes opgeruimd werd. Dank jullie wel jongens!

Als afsluiting zaten we nog even gezellig bij elkaar rond een kampvuur.

foto Cora Oostendorp

Activiteiten

- 24 sept. Klimaatslim bos & natuurbeheer *lezing & excursie*
 - 2 okt. Herfstmiddag *korte wandeling & tekenen met natuurlijke materialen*
 - 5 okt. Vulkanisme *Lezing*
 - 15 okt. Vulkanisme *Excursie met bus - West-Eifel*
 - 20 okt. **PWG** Paddenstoelen *Zwart Water Venlo*
 - 5 nov. **Natuurwerkdag** *Natuuronderhoud*
 - 7 nov. Castenrayse Vennen & omstreken *Lezing historie*
 - 13 nov. Castenrayse Vennen & omstreken *Historische wandeling met gids*
 - 7 dec. Vollemaanswandeling *Wandeling met gids + theetuin*
 - 13 dec. Buizerd *Lezing*
- 2023**
- 7 jan. Nieuwjaar *Wandeling met gids*

Onze werkgroepen

- A&G** - Activiteiten & Gidsen
- PWG** - Plantenwerkgroep
- VWG** - Vogelwerkgroep
- VNeL** - Vrijwillig Natuur en Landschapsbeheer

Interesse in een activiteit?

Meer informatie over onze activiteiten kun je vinden op onze website in het **jaarprogramma**.

Is het een **werkgroep**?
Meld je dan bij de betreffende **coördinator** van die **werkgroep**, of kijk op de website:
<https://www.ivn.nl/afdeling/de-maasdorpen/werkgroepen>

Vacatures

IVN de Maasdorpen is een bloeiende, actieve vereniging. Om onze werkzaamheden ook in de toekomst te kunnen blijven uitvoeren, zijn wij op zoek naar een **penningmeester**, een **secretaris** en een **lid van de communicatie commissie**.

Ben je enthousiast?

Neem contact op met het secretariaat
ivndemaasdorpen@gmail.com

BEZOEK ONZE IVN WEBSITE
[HTTPS://WWW.IVN.NL/AFDELING/DE-MAASDORPEN](https://www.ivn.nl/afdeling/de-maasdorpen)

VOLG ONS OP FACEBOOK
[HTTPS://WWW.FACEBOOK.COM/IVNHORST/](https://www.facebook.com/IVNHORST/)

Paddestoelen foto Marlo Godding